

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
İŞLETME BÖLÜMÜ

VI. ANADOLU İŞLETMECİLİK KONGRESİ

*“ DEĞİŞEN DÜNYA VE
İŞLETMECİLİKTE YENİ DİNAMİKLER ”*

Editörler
Yrd.Doç.Dr. Tülin DURUKAN
Yrd.Doç.Dr. Cihat KARTAL
Öğr.Gör.Müzeyyen ÖZHAVZALI

**31 Mayıs – 2 Haziran 2007
KIRIKKALE**

Bildiri Kitabının Basımı TÜBİTAK'ın Desteği ile Gerçekleşmiştir.

KONGRE BİLİM KURULU

Prof.Dr. Uğur GÜLLÜLÜ	/ Atatürk Üniversitesi
Prof.Dr. Tamer ARPACI	/ Atılım Üniversitesi
Prof.Dr. Tamer MÜFTÜOĞLU	/ Başkent Üniversitesi
Prof.Dr. Abdül Kadir VAROĞLU	/ Başkent Üniversitesi
Prof.Dr. Doğan TUNCER	/ Başkent Üniversitesi
Prof.Dr. Doğan Yaşar AYHAN	/ Başkent Üniversitesi
Prof.Dr. Öznur YÜKSEL	/ Çankaya Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr. Mete DOĞANAY	/ Çankaya Üniversitesi
Prof.Dr. Rıfat YILDIZ	/ Erciyes Üniversitesi
Prof.Dr. Hasan KAVAL	/ Gazi Üniversitesi
Prof.Dr. Metin Kamil ERCAN	/ Gazi Üniversitesi
Doç.Dr. Ünsal BAN	/ Gazi Üniversitesi
Doç.Dr. Nevin YÖRÜK	/ Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Prof.Dr. Mehmet Baha KARAN	/ Hacettepe Üniversitesi
Prof.Dr. Mustafa İPÇİ	/ Hacettepe Üniversitesi
Prof.Dr. Mahmut PAKSOY	/ İstanbul Üniversitesi
Prof.Dr. Ekrem YILDIZ	/ Kırıkkale Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr. Tülin DURUKAN	/ Kırıkkale Üniversitesi
Prof.Dr. Cemal İBİŞ	/ Marmara Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr. Başaran ÖZTÜRK	/ Niğde Üniversitesi
Prof.Dr. Ramazan AKTAŞ	/ TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Prof.Dr. Rasih DEMİRCİ	/ TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

BİRLEŞME VE DEVRALMALARIN REKABET HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Şaban Esen
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Bartın Meslek Yüksekokulu
Tel:0 378 228 17 10
Fax:0 378 22817 11
sabanesen@hotmail.com

ÖZET

İşletmelerin sektörlerinde rekabet üstünlüğü elde etme yarışında başvurdukları yollardan biri de birleşme ve devralmalardır. Her ne kadar birleşme ve devralmalar işletmelerin birer stratejik tercihi olarak serbest olsa da, doğuracakları sonuçların daha geniş çevrelerde yaratacağı etkisi bakımından iki işletmenin tercihinden öte değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer bir ifade ile, işletmelerin birleşme ve devralmalarının kendi performansları üzerindeki olası etkilerinin dışında, içinde faaliyet gösterdikleri sektörün performansı üzerindeki olası etkilerinin de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu da rekabetin korunması ve geliştirilmesini amaçlayan rekabet hukuku bağlamında değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu çerçevede, bu çalışmanın amacı, serbest piyasa sistemi içerisinde gerçekleşen birleşme ve devralmaların sektörün rekabet yapısı ve müşteri yararı bakımlarından doğuracağı olası sonuçların rekabet hukuku bağlamında değerlendirmesini yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Birleşme, yatay birleşme, dikey birleşme, rekabet hukuku

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte artan rekabet, firmaların yaşam mücadelelerini gün geçtikçe zorlaştırmakta ve firmalar için ayakta kalabilmek, bir takım stratejik kararların doğru zamanda ve doğru biçimde uygulanabilmesine bağlı hale getirmektedir. Bu noktada da stratejik yönetim becerisi ön plana çıkmaktadır. Yeni ekonominin yöneticileri, ancak vizyonlarını geniş tutarak, modern yönetim

yaklaşımını benimseyerek ve iş dünyasının sürekli yenilenen norm ve trendlerine uyum sağlayabilme yeteneklerini geliştirerek kendilerini küresel rekabet cenderesinden kurtarma şansına sahip olabileceklerdir. Böylesine zorlayıcı bir ortamın doğal sonucu olarak firmalar zaman içinde çeşitli ortaklıklar kurmak ve stratejik işbirlikleri yapmak zorunluluğu hissetmektedirler. Bu doğrultuda işletmeler varlıklarını koruyabilmek için maliyetleri, sermayeyi, teknolojiyi, iletişim ve pazarlara ulaşım imkanlarını ve belki de en önemlisi teşebbüs risklerini paylaşarak büyümeyi tercih etme durumunda kalmaktadırlar.

Böylece, işletme dışı büyüme stratejileri ile firmalar büyümelerini yalnızca kendi kaynak ve çabaları ile sınırlamaktan kurtulma avantajının yanı sıra (özellikle küçük ve orta ölçekli firmalar için) uluslararası pazarlara açılma ve küresel faaliyet gösterebilme gibi rekabet üstünlüklerine de sahip olmaktadır. Genel olarak satın alma, birleşme ve işbirliği olarak tanımlanan işletme dışı büyüme stratejileri mevcut ürün ve pazar alanlarında uygulanabileceği gibi yeni ürün ve pazar alanlarında da uygulanma şansına sahiptir.

BİRLEŞME NEDİR?

Çok basit olarak birleşmeyi, iki veya daha fazla işletmenin tek işletme haline gelmesi halidir. Bu birleşmeye literatürde "tam birleşme" de denmektedir (Mucuk, 2003:53).

Birleşme iki işletmenin faaliyetlerinin birleştirilmesini açıklayan genel bir kavramı ifade etmektedir. İşletmeler arası işbirliğinin birleşme olarak adlandırılması için hem ekonomik hem de hukuksal yönden işletmelerin bir birlik haline gelmeleri ve aynı zamanda işletmelerin mal varlıklarının da birleştirilmiş olması gerekmektedir.

Ekonomik bakımdan bağımsız olan iki veya daha fazla teşebbüsün iktisadi bağımsızlıklarını kaybederek yeni oluşturulan bir yapı altında toplanmaları birleşme olarak tanımlanabilir (Ritter vd. 1991, 343). Birleşme; iki veya daha fazla şirketin tüm kaynaklarını bir araya getirerek, hukuki varlıklarını kaybetmeleri ve ortaya yeni bir işletme olarak çıkmalarıdır (Dinçer ve Fidan, 1999:145).

BİRLEŞME ŞEKİLLERİ NELERDİR?

Birleşmelerin bazı kaynaklarda dört şekilde bazı kaynaklarda ise üç şekilde olduğu ifade edilmektedir. Ancak uygulamada birleşmelerin üç şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Bu birleşme şekilleri, yatay birleşmeler, dikey birleşmeler ve çok yönlü birleşmelerdir (Waldman ve Jensen,1998:504). Birleşme kavramı bazı kaynaklarda yoğunlaşma olarak tanımlanmaktadır (Ulu, 2004:11). Dolayısıyla, birleşme türlerini yatak, dikey ve çok yönlü yoğunlaşma olarak da ifade edebiliriz.

Yatay Birleşme; aynı veya birbirini tamamlayıcı mal ve hizmetler üreten ve ürünlerini aynı coğrafi pazarlara sunan şirketlerin birleşmesini ifade etmektedir(Türkan,2001:523). Bu tür birleşmeler aynı sektörde rekabet eden şirket sayısının azalmasına yol açması nedeniyle piyasalarda tekelleşmeyi hızlandırabilmektedir.

Dikey Birleşme; birleşen iki şirketten birinin, diğer şirketin mal ve hizmet girdilerinin bir bölümünü üretmesi ve/veya ürün çıktılarını değerlendirmesi (pazarlama gibi) halinde dikey birleşme söz konusudur. Bu tür birleşmelerde birleşen şirketler birleşme öncesinde genellikle alıcı-satıcı konumunda bulunmaktadır. Bu tür birleşmelere başvurulmasındaki başlıca amaç, üretim aşamalarında meydana gelebilecek aksamaların giderilmesi ve stok masraflarının dolayısıyla maliyetlerin düşürülmesidir.

Çok yönlü birleşme: Bu birleşme türüne yığılım büyüme veya birleşme de denmektedir.Aralarında ilişki bulunmayan iş kollarında bulunan işletmelerin birleşmesi söz konusudur(Sabuncuoğlu ve Tokol, 2001:154). Örneğin; otomobil üreticisi bir işletmenin ilaç veya petro-kimya alanında faaliyete geçmesi gibi (Dinçer, 1998:286).

ŞİRKET BİRLEŞMELERİNİN NEDENLERİ

Birleşmelerin nedenleri konusunda birçok ortak yanı olan, farklı biçimlerde ifade edilmiş yaklaşımlar mevcuttur. Gerçekte işletmeleri, dışsal büyümeye iten nedenlerin tümü tek bir amaçla

özetlenebilir. Bir işletme diğer bir işletmeye, işletmesinin net bugünkü değerini artırmak amaçlı yatırım yapacaktır. Aynı motivasyon, birleşen diğer işletme için de söz konusudur.

Firmaları birleşmeye iten başlıca nedenler şu alt başlıklarda toplanabilir (Eren ve Timur, 2004:150-151; Türkan, 2001:522, www.kobifinans.com).

Büyük Ölçekte Faaliyette Bulunmanın Sağladığı Avantajlar (ölçek ekonomileri): Üretim artışına paralel olarak ortalama üretim maliyet biriminin düşmesi ya da sabit giderlerin daha geniş bir üretim hacmine yayılması genel bir beklentiyi ifade eder. Birleşmeler büyük ölçekte faaliyette bulunma avantajlarından yararlanma olanağı sağlamaktadır.

Finansal Nedenler: Hızla büyüyen işletmeler büyümelerini gerçekleştirmede gerekli olan finansal kaynakları bulmakta güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu durumda büyüme hızını azaltmak yerine büyümeyi sağlayacak finansman ihtiyacını, likiditesi yüksek işletmelerle birleşme yoluna giderek sağlamak akılcı bir çözüm olur.

Vergi Avantajları: Vergi avantajlarından faydalanma, birçok birleşme kararının verilmesinde önemli bir faktördür. Şirket birleşmelerinde vergilerin etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada, ABD’de 1940’larda gerçekleşen 2000 şirket birleşmesinin dörtte birinde birleşme nedenlerinin en önemlisi olarak vergi avantajı gösterilmektedir.

Çeşitlendirme Yaparak Riski Azaltma Avantajı: Günümüzde işletmeler için aynı ürün ve pazarlarda büyümenin risk ve zorlukları tartışmasız biçimde ortadadır. Bu yüzden işletmelerin pek çoğu, birleşme yoluyla çeşitlendirmeye giderek risk potansiyelini ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar.

Yetenekli Yönetime Sahip Olma: İyi bir yönetici bölünemeyen bir üretim faktörüdür. Böyle bir yöneticiden tam anlamıyla yararlanabilmek için işletme ölçeğinin belirli bir seviyeye çıkmış olması gerekir. Yetenekli bir yönetimden yoksun olan ve yüksek yetenekli yöneticileri istihdam etme olanakları sınırlı olan firmalar, birleşme yoluyla yönetim sorunlarına çözüm arayabilirler.

Diğer Sınai Haklara Sahip Olma: Firmalar, değerli sınai haklardan, onlara sahip diğer firmalarla birleşerek yararlanabilir, yeni buluş kapasitelerini genişletebilirler ya da patent açısından gelecekte sorun yaratabilecek firmaları satın alarak patent durumlarını güçlendirebilirler.

Psikolojik Etmenler: Birleşmelerde ekonomik nedenlerin ön planda olmasına karşın zaman zaman psikolojik etmenlerin de rol oynadığı görülmektedir. Kişinin, yönetim veya finans alanındaki yeteneklerini gösterme arzusu, daha büyük bir organizasyonu yönetme tutkusu, firmanın devamını emniyet altına alma duygusu, demode olma kaygısı gibi kişisel güdülenmeler de birleşme kararlarında etkili olabilmektedir.

Diğer Nedenler: Birleşme nedenleri arasında yukarıdakilerin yanı sıra bir ürüne aşırı bağlılığı azaltmak, parçalanmış bir sanayi iş kolunu yeniden düzenlemek, işletmenin stratejik örgütlenmesini yapabilmek, işletmenin stratejik yönünü değiştirmek, içsel geliştirmeye oranla zamandan tasarruf etmek, piyasada firmaya prestij sağlamak, hedef işletme hakkında diğer işletmeler tarafından bilinmeyen önemli bilgilere sahip olma isteği, ekonomik krizlere karşı daha dayanıklı hale gelmek gibi nedenler de yer almaktadır. Gerçekte işletmeleri birleşmeye iten pek çok neden olmasına rağmen, işletmelerin büyüklüğü, yönetim felsefesi, işletmenin içinde yer aldığı çevrenin dinamik olup olmaması, ülkenin gelişmişlik düzeyi ve benzeri içsel ve dışsal faktörlerin etkisiyle bu nedenlerin çeşitliliği ve önem derecesi farklı olabilmektedir.

BİRLEŞME VE DEVRALMALARIN REKABET HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda da ifade edildiği üzere şirketleri birleşmeye veya devralmaya iten nedenlerin içsel nedenler olduğu görülmektedir. Yani mevcut işletmeyi daha güçlü kılma amaçlanmaktadır.

* Türk rekabet hukukunda, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 7. maddesinde ve 1997/1 sayılı “Rekabet Kurulu’ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında

Tebliğ”de³⁸ (Birleşme ve Devralma Tebliği), birleşme ve devralmalarla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır³⁹ (Alpay,2004:9). Birleşme ve Devralma Tebliği’nin “Birleşme veya Devralma Sayılan Haller” başlıklı 2. maddesinde birleşme ve devralmaların şu işlemlerden oluştuğu ifade edilmektedir:

- a) Bağımsız iki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi.
- b) Herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün malvarlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları devralması veya kontrol etmesi.
- c) Amaçlarını gerçekleştirmek üzere işgücü ve malvarlığına sahip olacak şekilde bağımsız bir iktisadi varlık olarak ortaya çıkan ve taraflar arasındaki veya taraflarla ortak girişim arasındaki rekabeti sınırlayıcı amacı veya etkisi olmayan ortak girişimler (joint-venture).

Rekabet Hukuku’nda birleşme ve devralmalarla ilgili husus 7. maddede düzenlenmiştir.

Buna göre; “Bir ya da birden fazla teşebbüsün hakim durum yaratmaya veya hakim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmeleri veya herhangi bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralması hukuka aykırı ve yasaktır” şeklindedir.

Kurul bu maddenin gerekçesi olarak şu hususları ileri sürmektedir.

“7. Maddede birleşme ve devralmaların piyasada rekabeti önemli ölçüde azaltacak şekilde hakim durum yaratması veya bir yahut birden fazla teşebbüsün piyasadaki hakim durumunu daha da güçlendirmesi halinde yasaklanacağı hükme bağlanmıştır. Burada dikkat çekilmesi gereken husus teşebbüslerin kendi iç dinamiği dışında büyümelerinin denetim altına alınmasıdır. Gerçekten de 6 ncı maddede (hakim durumun kötüye kullanılmasını yasaklayan madde) hakim durum başı başına bir yasaklama nedeni olmazken bu maddede teşebbüslerin birleşme veya devralma suretiyle rekabeti önemli ölçüde azaltacak şekilde hakim durum haline gelmesi yasaklanmaktadır. Zira birleşme veya devralma suretiyle hakim duruma gelmenin, teşebbüsün kendi iç dinamikleri ile büyüyerek hakim duruma gelmesinden daha fazla rekabet düzeninin bozulmasına neden olduğu kabul edilen bir gerçektir”.

Maddenin İkinci fıkrasında, kural olarak birleşme ve devralma işlemlerinin hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Kuruldan izin alınması zorunluluğu getirilmemiştir. Bir başka deyişle, birleşme ve devralma işlemleri Kuruldan izin alınmadan geçerli olabilecektir.

Ancak, bu kuralın istisnaları da olacaktır. Maddenin birinci fıkrası kapsamına giren birleşme ve devralmanın hukuki geçerlilik kazandıktan sonra bu kanunu ihlal ettiği gerekçesi ile geçersiz sayılması, uygulamada bir takım problemlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır. İşte bu nedenle, ikinci fıkrada hangi tür birleşme ve devralmaların hukuken geçerli olabilmeleri için önceden izin alınması gerektiği konusunda Kurula tebliği çıkarma yetkisi verilmiştir.

“Teşebbüsler, piyasalardaki durumlarını ve mali yapılarını güçlendirmek amacıyla diğer teşebbüslerle birleşme yoluna gidebilirler. Günümüzde sıkça görülen bu durum teşebbüslerin sağlıklı bir yapıya kavuşmasını ve maliyetlerini aşağı çekmelerini sağlayıcı nitelikte olabilir. Bu tür birleşmeler yeni ürünlerin araştırılması ve geliştirilmesinde de teşebbüslere önemli avantajlar sağlamaktadır.

Ancak her birleşme tüketicinin lehine sonuçlar doğurmayabilir. Bazı firma evlilikleri piyasada rekabet ortamını bozacak nitelikte çok güçlü teşebbüslerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, hangi tür birleşme ve devralmaların ekonomik etkinliği artırdığının, hangilerinin rekabeti

38 12.08.1997 tarih ve 23078 sayılı Resmî Gazete.

39 Tebliğde ayrıca hangi tür birleşme ve devralmaların Rekabet Kurumu’nda izin alınmasıyla ilgili bir eşik konulmuştur. Buna göre; birleşme ya da devralmaya taraf olan teşebbüslerin ilgili ürün pazarındaki toplam pazar payları %25 ya da daha fazla oluyorsa veya bu teşebbüslerin ciroları toplamı 25 trilyonu aşarsa izin için Rekabet Kuruluna başvurmak zorunludur (Tebliğ madde 4). Ancak bu eşikleri aşıya bile izin başvurusunda bulunmanın zorunlu olması için iki koşul daha gereklidir. Bu koşullar bazen gözden kaçabilmektedir. Başvuru zorunluluğunun doğabilmesi için ayrıca;

a. Birleşme ve devralmaya taraf olan teşebbüslerin bağımsız olması, yani aynı ekonomik bütünlük içinde bulunmaması gerekir.
b. Birleşme yada devralma işlemi sonucunda yeni teşebbüs üzerindeki kontrolün el değiştirmesi gerekir (İnan, 2000).

önemli ölçüde sınırladığının belirlenmesi gereği birleşme ve devralmaların kontrolünü zorunlu kılmaktadır. Hakim durum yaratan ya da pazarda hakim durumda olan bir teşebbüsün bu konumunu güçlendiren türde birleşme, devralma ve ortak girişimlerin Rekabet Kanununca yasaklanması da bu amaca yönelik bir düzenlemedir. Hakim durumda olan bir teşebbüs, rakiplerinin baskısından uzak bir şekilde ürettiği mal ve hizmetleri maliyetinin çok üstünde fiyatlarla satma imkanına sahip olabilmektedir. Toplumsal refah bu durumda yalnızca yüksek fiyatlardan dolayı değil, ürün çeşitlerinin sınırlanması, yeni ve daha kaliteli ürünlerin geliştirilememesi nedeniyle de azalmaktadır. Birleşme ve devralmaların kontrolü yoluyla bu tür piyasa yapılarının oluşmasını engellemek Rekabet Kurumu'nun temel işlevlerinden biridir.”

Tablo 1: Sonuçlanan Birleşme ve Devralma Dosyalarının Türlerine Göre Dağılımı

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Birleşme	5	13	6	14	7	7
Devralma	56	70	73	83	76	88
Ortak Girişim	5	11	7	6	9	8
Özelleştirme	2	6	0	0	14	19
TOPLAM	68	100	86	103	106	122

Tablo 2: Rekabet Kurumunun 1999-2004 Birleşme ve Devralma Kararları

	İzin	İzin Koşullu	Red	Kapsam Dışı-Eşik Altı
1999	23	1	0	44
2000	49	2	2 ⁴⁰	47
2001	39	2	0	45
2002	65	0	0	38
2003	77	2	0	27
2004	86	3	0	33
2005	33	3	0	45
TOPLAM	372	13	2	279

Rekabet otoritesi bir birleşme ve devralmayı değerlendirirken, genellikle rekabetin ne ölçüde kısıtlandığını inceleyecektir. Bu incelemede çok değişik unsurlar dikkate alınabilir. Konuyla ilgili olarak, Bellamy ve Child (1993, 336-343), AB Komisyonu'nun (Komisyon) bir birleşme ve devralmayı değerlendirirken şu hususları dikkate aldığını belirtmektedirler:

1- Rekabetin önemli ölçüde kısıtlanması,

⁴⁰ İzin verilmeyen Birleşme ve Devralmalar:

1-Özelleştirme;İGSAŞ/İstanbul Gübre Sanayi A.Ş'nin %99.98 oranındaki hisselerinin özelleştirilmesi. Karar Tarihi ve No: 03.11.200, 00/43.

2-Ortak Girişim;Denizli çimento, Çimentaş Çimento, Batuçim Çimento, Göltaş Çimento arasında araştırma-geliştirme ve ihracat alanlarında faaliyet göstermek üzere kurulacak ortak girişime izin verilmesine ilişkin başvuru. Karar Tarih ve No: 23.05.2000, 00-19/188-100.

- 2- Bir hakim durumun yaratılması veya mevcut bir hakim durumun güçlendirilmesi,
- 3- Tarafların ve rakiplerin pazar payları,
- 4- Potansiyel rekabet,
- 5- Alternatif ürünler,
- 6- Giriş engelleri,
- 7- Dikey yapılanma ve entegrasyon,
- 8- Ekonomik birlik (Conglameration),
- 9- Pazar yapısı,
- 10- Endüstriyel politikalar

Değınildiği üzere, bir birleşme ve devralmanın değeriendirilmesinde, çok çeşitli unsurlar dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte, hakim durumun yaratılması veya mevcut hakim durumun güçlendirilmesi ve bunun sonucunda rekabetin önemli ölçüde kısıtlanması, bir birleşme ve devralmanın değeriendirilmesindeki en önemli unsurlardır (Alpay,2004:14).

Sonuç olarak, hakim durum yaratmayan veya bir hakim durumu güçlendirmeyen ve bunun sonucu olarak ülkede veya bir bölümünde etkin rekabeti önemli ölçüde engellemeyen birleşme ve devralmalara izin verilir (Aslan, 2001:274).

REKABET KURUMU'NUN ÖRNEK BİRLEŞME VE DEVRALMA KARARLARI

Yukarıdaki tablolardan da görüldüğü üzere, Rekabet Kurulu 1999-2004 yıllarını kapsayan faaliyet sürecinde sadece iki olayda ret kararı vermiştir. Bu olaylarda dipnotlarda açıklanmıştır. Burada örnek olması açısından Rekabet Kurumu'nun birleşme ve devralmalarda hangi hususları göz önüne alarak karar verdiğini ortaya koymak açısından bazı kararları örnek mahallinde incelenmiştir.

1- Devralma İşlemine Koşullu İzin⁴¹

İngiltere'de kurulu New Holland N.V. unvanlı teşebbüsün, Koç Grubuna ait Trakmak Traktör ve Ziraat Makinaları Ticaret A.Ş. hisselerinin %37.5' ni devralmasına ilişkin işlem 1998 yılında Rekabet Kurulu'nca nihai incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemede, Koç Grubu ile New Holland arasında kurulan bu ortaklığın temel olarak traktör ve biçerdöver piyasalarını etkileyeceği belirlenmiştir. Rekabet Kurulu, söz konusu işlemin, traktör piyasasında bir sakınca yaratmayacağına karar verirken; biçer döver piyasasının arz seviyesinde hakim durumu güçlendirici; dağıtım seviyesinde ise hakim durum yaratıcı etkisine dikkat çekmiştir. Bu nedenle Kurulca, biçerdöver piyasasına yönelik olarak New Holland'a, Trakmak Traktör ile aynı koşulları yerine getiren diğer teşebbüslere de talep etmeleri halinde eşit davranarak distribütörlük tesis etmesi zorunluluğu getirilmiş, devralma işlemine ancak bu koşulun yerine getirilmesiyle izin verilmesine karar verilmiştir.

2- Ortak Girişime İzin⁴²

Emaye bobin teli üreten dört teşebbüs tarafından kurulan ortak girişime Kurulca izin verilmiştir. Kurulan bu ortak girişim pazarda lider konuma geçecek bir pazar payı büyüklüğüne ulaşmaktadır. Pazardaki yoğunlaşmanın artmasına karşılık, Kurul özellikle emaye bobin teli üretiminde uluslararası rekabet bakımından ölçek büyüklüğünün önemi üzerinde durmuş; sektördeki yurt içi ve yurt dışı rekabet koşullarını, ithalat ve pazara giriş imkanlarını, alıcıların gücünü ve pazardaki rakip teşebbüslerin mevcut ve potansiyel rekabet güçlerini de dikkate alarak işleme izin vermiştir.

3- Özelleştirmeye İzin- TEDAŞ Kararı⁴³

Rekabet Kurulu, 1998 yılında aldığı bir kararla 19 ayrı bölgede TEDAŞ'a ait elektrik dağıtım tesislerinin özel teşebbüslere devir işlemlerine bazı koşullarla izin vermiştir. Bu koşullardan en önemlisi, teşebbüslere bölgelerinde münhasıran elektrik dağıtım ve satışı hakkı veren hükümlerin kaldırılarak, bunun yerine alternatif temin kaynaklarına açık bir sistemin benimsenmesi koşuludur. Tüketicilerin zamanla istedikleri şirketten elektrik alabilmelerini öngören bu koşulla bölgesel tekellerin

⁴¹ Karar Tarihi ve No: 28.05.1998, 67/517-84,

⁴² Karar Tarihi ve No: 11.07.2002, 02-43/504-209;

⁴³ Karar Tarihi ve No: 16.10.1998, 87/693-138.

önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Rekabet Kurulunca henüz 1998 yılında öngörülen bu sistem, 2001 yılında yürürlüğe giren "Elektrik Piyasası Kanunu"nun temel düzenlemelerinden biri olmuş ve daha rekabetçi bir elektrik piyasasının oluşturulmasına yönelik önemli bir adım atılmıştır

4- İzin Verilmeyen Birleşme ve Devralma⁴⁴

Öte yandan Rekabet Kurulu'nun resmi açıklamalarında izin verilmediği açıklanan birleşme-devralma işlemi ise, zaten Rekabet Kurulu'nca Kanun'un 7. maddesi tahtında bir birleşme-devralma işlemi olmadığına karar verilmiş olan LPG ortak tevziat şirketinin kurulmasına dair işlemidir. Rekabet Kurulu bu başvuruya ilgili gerekçeli kararında "Dosya konusu işlemin 1997/1 sayılı Tebliğ'in 2'nci maddesinin (c) bendi çerçevesinde bir ortak girişim olmadığına, bu nedenle başvuru konusu işlemin 4054 sayılı Kanun'un 7'nci maddesi kapsamında bir birleşme veya devralma değil, 4'ncü maddesi kapsamında rekabeti sınırlayıcı bir işbirliği anlaşması olduğuna ... OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir" demıştır.

Rekabet Kurumunun kararları;

- İzin verme şeklinde,
- Şartlı izin verme,
- Kapsam dışı sayma,
- İzin vermeme (reddetme) şeklinde olabilir.

Uygulamada birleşme ve devralmalarla ilgili kararların büyük çoğunluğu kapsam dışı, yine büyük bir bölümüne izin verildiği ve çok az bir kısmına ise izin verilmediğini söyleyebiliriz (İnan, 2000).

SONUÇ

Ticari hayatta faaliyet gösteren teşebbüslerin, karlarını artırmak, daha verimli olmak veya piyasadaki konumlarını sağlamlaştırmak gibi çok çeşitli amaçlarla, başka bir teşebbüs veya teşebbüslerle kalıcı olarak bir araya gelmeleri, ekonomik açıdan olağan bir durumdur. Üstelik son yıllarda ortaya çıkan globalleşme ve bunu getirdiği küresel rekabet olgusu, teşebbüsleri, dış piyasaların çetin rekabet koşullarına dayanabilmek amacıyla bir araya gelmeye zorlamakta ve bunun sonucu olarak pek çok sektörde şirket evlilikleri ve benzeri kurumsal birliktelikler yoğun olarak yaşanmaktadır (Sanlı, 2000:314).

Teşebbüsleri kurumsal bir yapı içerisinde kalıcı olarak bir araya gelmeye teşvik eden ve hatta bazen zorlayan, pek çok ekonomik ve sosyal nedenin bulunduğu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte teşebbüsler arasındaki yapısal birliktelikler, teşebbüslere sağladığı menfaatlerle birlikte piyasalarda rekabet üzerinde bir takım olumsuz etkiler de doğurabilir.

Bu nedenle Rekabet Hukuku mevzuatlarında piyasada rekabetin azalması sonucunu doğuran teşebbüsler arasındaki kalıcı birlikteliklerin kontrolüne ilişkin düzenlemeler öngörülmektedir. Bu hususlar 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 7. maddesinde düzenlenmiştir.

Rekabet Kurumu'nun birleşme ve devralmalarla ilgili olarak üzerinde durduğu en önemli konu, birleşme veya devralma neticesinde piyasalarda yoğunlaşma tehlikesi doğurabilecek ve rekabeti olumsuz etkileyecek hususlardır. Bu nedenle, 7. maddenin daha iyi anlaşılması açısından 1997/1 sayılı tebliğ düzenlenmiştir.

Ülkemizin uluslar arası arenada rekabet edebilmesi için güçlü şirketlere gereksinimi olduğu ortadadır. Bu yönüyle bakıldığında Rekabet Kurumu'nun da birleşme ve devralmaları yasaklamaya yönelik bir yaklaşımı yoktur. Rekabet Kanunu'nun temel yaklaşımı birleşme ve devralma neticesinde oluşacak yeni piyasa yapısının rekabetçi yapısının muhafaza edilmesidir.

⁴⁴ Karar Tarihi ve No:03.11.200, 00/43.

KAYNAKLAR

4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun

ALPAY, Mustafa Okan (2004), Birleşme ve Devralmalarda Batan Teşebbüs Savunması, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara.

ASLAN, İ. Yılmaz (2001), Rekabet Hukuku, Ekin Kitabevi, 2. Baskı, Bursa

BELLAMY, C. ve G. D. CHILD (1993), Common Market Law of Competition, Fourth Edition, Sweet&Maxwell, London.

DİÇER, Ömer (1998), Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, Beta Yayınları, 5. Baskı, İstanbul.

DİNÇER Ömer ve Yahya Fidan (1999), İşletme Yönetimine Giriş, Beta Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.

EREN; Erol ve Necdet Timur (2004), Stratejik Yönetim, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

İNAN, Nurkut (2000), Birleşme ve Devralma Kurallarının temel Sorunları, Rekabet Bülteni, Sayı:2

MUCUK, İsmet (2003), Modern İşletmecilik, Türkmen Kitabevi, 14 Baskı, İstanbul.

ONAL Güngör (2000), Temel İşletmecilik Bilgisi, Türkmen Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul.
Rekabet Kurumu, 2. Yıllık Rapor 2000 Yılı, 2001, Ankara

RITTER, L., BRAUN, W. D. ve F. RAWLINSON (1991), EEC Competition Law- A Practitioner's Guide, Kluwer Law International, Deventer.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat ve Tuncer TOKOL (2001), İşletme, Ezgi Yayınları, Bursa.

SANLI, Kerem Cem (2000), Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Rekabet Kurumu Lisans Üstü Tez Serisi No:3, Ankara.
Sorunları ve Koşullu İzin, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara

TÜRKKAN, Erdal (2001), Rekabet Teorisi ve Endüstri İktisadı, Turhan Kitabevi, Ankara

ULU, Harun (2004), Birleşme ve Devralmalarda Ortaya Çıkan Rekabet Sorunları ve Koşullu İzin, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara.

WALDMAN, Don E. ve Elizabeth J. Jensen (1998), Industrial Organization, Theory and Practice, Addison-Wesley Educational Publishers Inc.

http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/020601/435, erişim tarihi; 10.04.2007